

JESSICA BRUDER

ȚINUTUL , NOMAZILOR

CUM SĂ SUPRAVIEȚUIEȘTI
ÎN AMERICA SECOLULUI 21

Traducere din limba engleză și note de
Mihaela Apetrei

Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactare:
Alexandra Fusoi

Design și ilustrație copertă:
Andrei Gamarț

Fotografii realizate de Jessica Bruder.
Fotografia de la pagina 34 a fost oferită de Linda May.

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

Dtp:
Mirela Voicu

Corectură:
Dușa Udrea-Boborel
Oana Apostolescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BRUDER, JESSICA

Ținutul nomazilor : cum să supraviețuiești în America secolului 21 /
Jessica Bruder ; trad. din lb. engleză și note de Mihaela Apetrei. - București :
Editura Trei, 2021
ISBN 978-606-40-1173-2

I. Apetrei, Mihaela (trad. ; note)

821.111

Titlul original: Nomadland: Surviving America in The Twenty-First Century
Autor: Jessica Bruder

Copyright © 2017 by Jessica Bruder.
By arrangement with the Author. All rights reserved.

Copyright © Editura Trei, 2021
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN 978-606-40-1173-2

Cuvânt-înainte

În timp ce eu scriu această carte, ei sunt împrăștiați peste tot prin țară...

În Drayton, Dakota de Nord, un fost șofer de taxi din San Francisco, de 67 de ani, trudește la recoltarea anuală a sfeclei-de-zahăr. Muncește de la răsărit până după apus, la temperaturi care scad sub limita înghețului, ajutând la descărcarea tonelor de sfeclă-de-zahăr din camioanele care vin de pe câmp. Noaptea doarme în dubița care i-a devenit casă din momentul în care Uber l-a scos din industria taximetriei și l-a lăsat în imposibilitatea de a-și plăti chiria.

În Campbellsville, Kentucky, o fostă proprietară de antrepriză pentru construcții, în vârstă de 66 de ani, împachetează mărfuri în schimbul de noapte la depozitul Amazon, împingând kilometri întregi un cărucior, pe podeaua de beton. Este o activitate care îți amorțește mintea și femeia se străduiește să scaneze corect fiecare produs, în speranța că va reuși să evite concedierea. Dimineața se întoarce în mica ei rulotă instalată într-una dintre cele câteva parări de rulote închiriate de Amazon pentru găzduirea lucrătorilor nomazi, ca ea.

În New Bern, Carolina de Nord, o femeie aflată în căutare de lucru, a cărei locuință este rulota „cutie de chibrituri” — atât de mică, încât poate fi tractată și de o motocicletă —, împarte adăpostul cu o prietenă. Chiar dacă are diplomă de masterat, această indigenă de 38 de ani din Nebraska nu-și poate găsi un serviciu, în ciuda

faptului că a candidat numai în ultima lună pentru sute de joburi. Știe că se fac angajări pentru recoltarea sfeclei-de-zahăr, dar călătoria până în cealaltă parte a țării presupune să cheltuiască mai mulți bani decât are. În urmă cu câțiva ani și-a pierdut jobul pe care îl avea la o organizație nonprofit și așa a ajuns să locuiască într-o rulotă. După epuizarea finanțărilor pentru postul ocupat de ea, nu și-a mai putut permite să plătească și o chirie, pe lângă achitarea împrumuturilor făcute pentru studii.

În San Marcos, California, un cuplu de 30 și ceva de ani a organizat pe marginea drumului, într-o dubiță GMC din anul 1975, un stand cu dovleci, alături de un carnaval pentru copii și o grădină zoologică unde animalele pot fi mângâiate; au lucrat cinci zile ca să pună totul pe picioare de la zero, pe o bucată de pământ al nimănui. În câteva săptămâni vor transforma locul în târg de brazi de Crăciun.

În Colorado Springs, Colorado, un bărbat în vârstă de 72 de ani care locuiește într-o dubă încearcă să-și vindece, în timpul unei vizite pe care o face familiei, cele trei coaste rupte pe când lucra la întreținerea unui camping.

* * *

Dintotdeauna au existat nomazi, hoinari, vagabonzi, suflete fără odihnă. Dar acum, în mileniul trei, este pe cale să apară o nouă seminție de rătăcitori. Oameni care nu și-au imaginat niciodată că vor deveni migratori și-au luat lumea în cap. Și-au părăsit apartamentele sau casele tradiționale pentru a locui în ceea ce unii numesc

„imobiliare pe roți“ — dube, diferite tipuri de rulote la mâna a doua, încorporate sau tractabile, berline vechi. Acești oameni fug cât îi țin picioarele de alegerile imposibile cu care se confruntă cei care formau înainte clasa de mijloc. Fug de decizii precum:

O să-ți cumperi de mâncare sau o să te duci la dentist? O să-ți plătești ipoteca sau factura la electricitate? O să plătești rata la mașină sau o să cumperi medicamente? O să acoperi chiria sau rata împrumutului pentru studii? O să-ți iei haine sau benzină pentru navetă?

Pentru mulți, răspunsul pare categoric la început.

Nu poți să-ți acorzi singur o mărire de salariu, dar cum ar fi dacă ai reduce cheltuiala cea mai mare? Să schimbi reședința din lemn și cărămidă cu o existență pe roți?

Unii îi numesc „persoane fără adăpost“. Noii nomazi resping această etichetă. Echipați atât cu acoperiș deasupra capului, cât și cu un mijloc de transport, ei au adoptat un alt cuvânt, referindu-se la ei înșiși, cu simplitate, drept „persoane fără casă“¹.

De la distanță, mulți dintre ei pot fi ușor confundați cu niște pensionari lipsiți de griji, care străbat lumea în rulotă. În rarele ocazii când își oferă luxul unui film la cinematograf sau al unei cine la restaurant se amestecă bine în mulțime. După mentalitate și după felul în care arată, aparțin, în mare, clasei mijlocii. Își spală hainele la spălătorie și se duc la sala de fitness ca să facă duș. Mulți au ajuns pe drumuri după ce economiile le-au fost înghițite

1 Joc de cuvinte intraductibil. Termenul englezesc pentru „persoane fără adăpost“ este *homeless*, iar acești nomazi își spun *houseless*. Diferența dintre cele două cuvinte este că *home* desemnează mai degrabă noțiunea de „acasă“, în timp ce *house* este mai curând „casa“, locuința în sine. (N.t.)

de Marea Recesiune. Ca să-și umple rezervoarele și burțile, muncesc din greu ore în șir, la joburi care presupun muncă fizică. În vremurile pe care le trăim, când salariile stagnează și costurile cu locuința cresc, oamenii aceștia s-au descătușat din chingile chiriei și ipotecii, ca să poată depăși această perioadă. Supraviețuiesc Americii de azi.

Însă și pentru ei — ca pentru oricine altcineva — supraviețuirea nu este suficientă. Așa încât ceea ce a început ca un efort pe ultimele metereze a devenit un strigăt de luptă pentru un lucru mai important. Să fii om înseamnă să năzuiești la mai mult decât simpla subzistență. Avem nevoie de speranță tot atât de mult pe cât avem nevoie de hrană și adăpost.

Și pe drumuri există speranță, un produs secundar al impulsului de a merge înainte. Un sens dat oportunității, la fel de mare ca țara însăși. O convingere profundă că va urma ceva mai bun. E chiar în fața ta, în următorul oraș, la următorul job, în următoarea întâlnire întâmplătoare cu un străin.

Iar atunci când se întâmplă, unii dintre acești străini sunt și ei tot nomazi. Când se întâlnesc — online, la job sau campând departe de zonele populate, în afara civilizației —, încep să se formeze comunități. Ei înțeleg lucrurile în același fel, se aseamănă unii cu alții. Când i se strică mașina cuiva, contribuie toată lumea cu bani. Există sentimentul contagios că se petrece un lucru important. Țara se schimbă cu rapiditate, vechile structuri se prăbușesc făcute țandări, iar acești oameni reprezintă epicentrul noutății. La miezul nopții, în jurul unui foc de tabără la care participă cu toții, se întrezărește o frântură dintr-o utopie.

Acum, când scriu aceste rânduri, e toamnă. Curând va veni iarna. În joburile sezoniere vor începe disponibilizările obișnuite. Nomazii își vor strânge tabăra și se vor întoarce la adevărata lor casă — drumul — deplasându-se prin țară precum celulele de sânge prin vene. Vor porni la drum în căutarea prietenilor și familiei sau doar a unui loc cald. Unii vor traversa tot continentul. Cu toții vor număra kilometri întregi, derulați ca rola unui film despre America. Fast-foodurile de la intersecții și mallurile. Câmpuri dormitând sub pojghița de brumă. Showroomuri auto, biserici uriașe și restaurante deschise peste noapte. Câmpuri întregi care nu se deosebesc unul de altul. Ferme de animale, fabrici părăsite, cartiere în care casele sunt identice și depozite pătrătoase. Culmi înzăpezite. Drumul curge printre ele din zori și până în noapte, până când se instalează oboseala. Cu ochii împăienjeniți, nomazii găsesc un loc unde să tragă pe dreapta și să se odihnească. În parcările de la Walmart. Sau pe străzile liniștite de la periferii. În refugiile pentru camioane, în zumzetul liniștitor al motoarelor la ralanti. Apoi, dimineața devreme — înainte să-i observe cineva —, iau din nou calea autostrăzilor. Conducând neîncetat, nomazii sunt siguri de un singur lucru:

Ultima parcelă liberă din America este un loc de parcare.

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul unu

„Hanul Înghesuit”

Pe Autostrada Foothill, cam la o oră de mers dinspre Los Angeles, dincolo de traficul către nord se profilează un lanț muntos, care pune capăt brusc suburbiilor orașului. Sălbăticia aceasta reprezintă granița sudică a munților San Bernardino, „un povârniș abrupt și înalt”, potrivit descrierii făcute de United States Geological Survey². Munții fac parte dintr-o formațiune care a început să se ridice acum unsprezece milioane de ani de-a lungul faliei San Andreas și se înalță și azi, câștigând în fiecare an câțiva milimetri, pe măsură ce plăcile tectonice ale Pacificului și Americii de Nord se suprapun, măcinându-se una pe cealaltă. În orice caz, crestele muntoase par să crească mult mai repede atunci când mergi direct spre ele. E genul de priveliște care te face să te îndrepti în scaun și începi să simți cum ți se umflă pieptul, ca și când cutia toracică ți-ar fi invadată de un val de heliu suficient, poate, să te ridice de la pământ și să te ducă departe.

Linda May ține strâns volanul și privește prin ochelarii ei bifocali cu rame roz spre munții care se apropie tot mai mult. Și-a prins cu o bentiță de plastic părul argintiu, lung până la umeri, ca să nu-i vină peste față. Iese de pe

2 https://geomaps.wr.usgs.gov/archive/socal/geology/transverse_ranges/san_bernardino_mtns (N.a.)

Autostrada Foothill către Autostrada 330, cunoscută și sub numele de City Creek Road. Pe o porțiune de câțiva kilometri, asfaltul este drept și lat. Apoi se îngustează într-o serpentină abruptă, cu o singură bandă pe sens, după care începe urcușul spre Parcul Național San Bernardino³.

Această bunică de 64 de ani conduce un Jeep Grand Cherokee Laredo, distrus complet și reparat înainte să-l cumpere din lotul de mașini tractate. Senzorul „verifică motorul” are mereu toane — îi stă în obicei să se aprindă și atunci când nu este nimic în neregulă — și la o privire mai atentă s-ar vedea că vopseaua albă de pe capota cândva boțită zdravăn și înlocuită este într-un ton mai deschis decât restul mașinii. Însă după luni de reparații, se dovedește că vehiculul ține la drum. Un mecanic a instalat un arbore cu came și valve noi. Linda a mai dichisit și ea mașina cât a putut, frecând farurile încetoșate cu un tricou vechi îmbibat în insecticid, un truc pentru cei care se descurcă pe cont propriu. Și astfel, jeepului i s-a atașat pentru prima dată locuința tractată a Lindei: o rulotă micuță, de un galben-pal, pe care a denumit-o „Hanul Înghesuit”. (Dacă vizitatorii nu se prindeau din prima ce vrea să spună acest nume, îl integra într-o propoziție — „Da, este loc, înghesu-iți-vă în han!” — și zâmbea, dând la iveală riduri adânci provocate de râs.) Rulota este o relicvă mucegăită, fabricată din fibră de sticlă, modelul Hunter Compact II din 1974 și promovat la început drept „realizarea supremă

3 Paul W. Bierman-Lytle, „Case Study: San Bernardino Mountains and Urban Communities Interface: Historical, Contemporary and Future”, în *Climate Change Impacts on High-Altitude Ecosystems*, ed. Münir Öztürk et al. Cham, Elveția: Springer, 2015, pp. 292–93. (N.a.)

în călătoria de plăcere“ care „te va urma ca o pisicuță la drum întins și va trage ca un tigru când drumul devine dificil“⁴. Timp de patru decenii, „Hanul Înghesuit“ a părut un soi de fermecătoare capsulă retro pentru menținerea sistemelor vitale: o cutie cu colțuri rotunjite și laturi înclinate, o reminiscență geometrică a cutiilor tip scoică, din polistiren, folosite cândva pentru ambalarea hamburgerilor. Interiorul măsoară trei metri dintr-un capăt în celălalt, având mai mult sau mai puțin aceeași dimensiune cu a căruței cu coviltir care, în urmă cu mai mult de un secol, a purtat-o și pe stră-străbunica Lindei de-a latul țării. Rulota are accente specifice anilor '70: este căptușită cu un vinilin crem ce acoperă pereții și tavanul, iar pe jos are linoleum cu imprimeu în nuanțe de muștar și avocado. Este înaltă exact cât să poată sta Linda în picioare. După ce a cumpărat-o la licitație pentru prețul de 1 400 de dolari, a descris-o și pe Facebook. „În interior are 1,60 metri, iar eu am 1,57“, a scris ea. „Potrivire perfectă.“

Linda își tractează „Hanul Înghesuit“ spre Hanna Flat, un loc de campare în pădurea de pini de la nord-vest de lacul Big Bear. Este luna mai și plănuiește să rămână aici până în septembrie. Dar, spre deosebire de miile de vizitatori de vreme bună, care călătoresc de plăcere în fiecare an spre Parcul Național San Bernardino — o limbă de sălbăcie mai mare decât statul Rhode Island —, Linda face această călătorie ca să muncească.

4 Descărcat dintr-un repertoriu de broșuri vechi despre rulote: http://www.fiberglassrv.com/forums/downloads/ec_tmp/CompactIIBrochure.pdf (N.a.)

Linda May și cățelușa ei, Coco

Este a treia ei vară ca angajată aici, în rol de gazdă: un job sezonier în care e și femeie de serviciu, și casieră, administrator, paznic și comitet de întâmpinare. E plină de entuziasm la gândul că va începe treaba și va primi creșterea anuală pentru lucrătorii care revin și anul următor, ceea ce îi va ridica plata pe oră la suma de 9,35 de dolari, cu 20 de cenți mai mult decât în anul precedent. (La momentul respectiv, salariul minim în California era de 9 dolari pe oră.) Și, cu toate că și ea, și celelalte gazde din camping sunt „la dispoziția angajatorului”, potrivit politicii de personal a companiei — asta însemnând că pot fi concediate „în orice moment, cu sau fără motiv sau preaviz” —, i s-a spus că se așteaptă de la ea să muncească program complet de patruzeci de ore pe săptămână.

Unii dintre cei care se angajează pentru prima dată pe aceste posturi se așteaptă la o vacanță plătită în paradis. Nu

poți să-i condamni. Reclamele pentru aceste joburi sunt înțesate cu fotografii de izvoare sclipitoare și pășuni sufo-cate de flori sălbatice. O broșură a companiei California Land Management, concesionarul privat care a angajat-o și pe Linda, înfățișează femeii grizonante zâmbind cu încântare pe malul unui lac scăldat în lumina soarelui, braț la braț, ca două bune prietene într-o tabără de vară. „Ești plătit ca să stai în camping!“ te linguește reclama de pe un panou prin care încearcă să recruteze personal American Land & Leisure, o altă companie care angajează gazde pentru campinguri. Sub slogan sunt și mărturiile ale oamenilor: „Personalul nostru spune: «Pensionarea e mai distractivă ca oricând!»; «Am pus bazele unor prietenii pe viață»; «De ani întregi n-am mai fost atât de sănătoși»“⁵.

Nou-veniții sunt recunoscuți pentru ezităările lor — uneori chiar renunță atunci când se confruntă cu partea mai puțin pitorească a jobului: supravegherea bețivilor, oaspeții gălăgioși, cenușa și cioburile rămase în gropile pentru focurile de tabără și adunate cu lopețile (vizitatorii scandalagii aruncă sticle în foc, să le vadă explodând) și ritualul repetat de trei ori pe zi al curățeniei în perimetru. Cu toate că igienizarea toaletelor este sarcina cea mai nesuferită pentru gazde, pe Linda nu o dezgustă, ba chiar se mândrește un pic cu faptul că se achită bine de ea. „Vreau ca toaletele să fie curate, pentru că sunt folosite de oaspeții mei din campus“, spune ea. „Nu sunt germafobă — pur și simplu îți tragi pe mâini niște mănuși de cauciuc și treci la treabă.“

5 Observate în timpul vizitei la Expoziția anuală Sports, Vacation & RV Show din Quartzsite, Arizona, 2014–2016. (N.a.)

Când ajungi la munții San Bernardino, priveliștile sunt sublime, într-adevăr, dar te și distrag. Drumul este foarte îngust și pe margine abia dacă ai un pic de loc de refugiu. Pe unele porțiuni, lângă panglica de asfalt nu este decât un gol și, dincolo de el, pantele abrupte. Indicatoarele îi avertizează pe șoferi: „Căderi de pietre“ și „Evitați supraîncălzirea: opriți aerul condiționat în următorii 20 de km“. Totuși, niciunul dintre aceste avertismente nu pare s-o tulbure pe Linda. Experiența ei de aproape douăzeci de ani ca șofer de camion o face să nu se teamă de drumurile dificile.

Chiar în fața Lindei mă aflu eu, la volanul unei autorulote. Ca jurnalist, am petrecut alături de ea un an și jumătate, cu intermitențe. Între întâlnirile în persoană am vorbit la telefon de atâtea ori încât, la fiecare convorbire, îi anticipez salutul familiar chiar înainte să apuce să răspundă. Este un „bun-ăăă-ăăă“ melodios, spus în aceeași notă cântată pe trei tonuri a lui „Te-am văzut!“, atunci când joci „de-a v-ați ascunselea“ cu un copil mic.

Pe Linda am întâlnit-o prima dată în timpul documentării pentru un articol despre subcultura în plină dezvoltare a nomazilor americani, oameni care trăiesc permanent pe drum⁶. La fel ca Linda, multe dintre aceste suflete rătăcitoare încearcă să scape de paradoxul economic: ciocnirea dintre chiriile în creștere și stagnarea salariilor, adică o forță de neoprit care lovește un obiect imposibil de clintit din loc.⁷ Acești oameni se simt prinși

6 După ce m-am încumetat pentru prima dată să scriu despre aceste lucruri, puținul pe care-l știam s-a dezvoltat într-un proiect mai amplu, care a presupus trei ani de reportaje și sute de interviuri. (N.a.)

7 Diane Yentel et al., *Out of Reach 2016: No Refuge for Low Income Renters*. Washington, D.C.: The National Low Income Housing Coalition, 2016. http://nlihc.org/sites/default/files/orr/OOR_2016.pdf (N.a.)

ca într-o menhină, consumându-și tot timpul cu munci istovitoare, care le ucid sufletele și pentru care sunt plătiți doar cât să-și achite o chirie sau rata pentru ipotecă, fără nicio cale de a-și îmbunătăți soarta și fără nicio speranță că vor reuși vreodată să se pensioneze.

Aceste sentimente sunt fundamentate pe o stare de fapt solidă: salariile și costurile cu locuința sunt atât de divergente încât, pentru un număr tot mai mare de americani, visul la o viață în categoria clasei mijlocii s-a transformat din „dificil“ în „imposibil“. În momentul în care scriu acest material, în America nu există decât douăsprezece regiuni și o singură zonă metropolitană unde un lucrător cu normă întreagă, plătit cu salariul minim, să-și poată permite un apartament cu un dormitor, la o chirie rezonabilă în piață. Trebuie să câștigi cel puțin 16,35 de dolari pe oră — mai mult decât dublul salariului minim la nivel național — pentru a închiria un astfel de apartament fără să cheltui pentru locuință mai mult decât procentul recomandat de 30% din venit. Consecințele sunt cumplite, mai ales pentru una din șase gospodării americane, în care se alocă mai mult de jumătate din venit doar pentru acoperișul de deasupra capului.⁸ Pentru multe familii cu venituri reduse, asta înseamnă că mai rămâne foarte puțin sau chiar nimic pentru achiziționarea hranei, medicamentelor sau a altor lucruri esențiale.

Mulți dintre cei pe care i-am întâlnit au impresia că au petrecut prea multă vreme într-un joc măsluit la care

8 Marcia Fernald, ed., *The State of the Nation's Housing 2016*. Cambridge, MA: Joint Center for Housing Studies of Harvard University, 2016, p. 31. (N.a.)